

Για τα υπολείμματα μιας ολόκληρης ζωής...

Ζήσης Σαρίκας, *Ανθρώπινες σκιές*, εκδ. Πανοπτικόν, Θεσσαλονίκη 2012

Με την τεχνική της αφήγησης ασχολείται στο νέο του βιβλίο (έκδοση 2012) ο Ζήσης Σαρίκας, και μάλιστα καταπάνεται επιτυχώς. Παρουσιάζει δύο αφηγήματα υπό τον γενικότερο τίτλο *Ανθρώπινες σκιές* και με τίτλο ξεχωριστά για το καθένα, ως πρώτο αφήγημα *Το άκακο σκυλί* και ως δεύτερο το *Έξι αδέρφια*.

Τι είναι αυτό όμως που κάνει το βιβλίο του Σαρίκα να ξεχωρίζει από το σύνολο των βιβλίων εγχώριων συγγραφέων που πλέον εκδίδονται με τρομακτική ταχύτητα και διαδοχή, σαν η κρίση να πυροδότησε —ως έμπνευση και κοινωνικό αντιστάθμισμα ή γίναμε όλοι γραφιάδες;— μια έκρηξη εκδόσεων (ειδικά στον χώρο της ποίησης), που βέβαια οι περισσότερες καταλήγουν στον συρμό και τη ματαιοπονία, στοιχείο που χαρακτηρίζει οποιαδήποτε μορφή τέχνης αποφασίζει να περάσει από τη λιτότητα της ποιότητας στην παχυσαρκία της ποσότητας...

Κατά πρώτο λόγο είναι η γραφή. Η γραφή του Σαρίκα εξουσιάζει ακόμη και το περιεχόμενο των αφηγημάτων του. Ζωντανή, παραδοσιακή, ενίοτε να θυμίζει αγαπητούς συγγραφείς του παρελθόντος (Καρκαβίτσας, Δροσίνης, Μυριβήλης, Τερζάκης, αλλά και νότες από χιούμορ Σκαρίμπα), χωρίς όμως να ξεπέφτει σε καχεκτικό αντίγραφο αυτών ή να είναι αμιγώς παλιομοδίτικη, μια γραφή που σε συνεπαίρνει και σε βυθίζει σε έναν πλούτο λέξεων και φράσεων, σκέψεων και επεισοδίων, μια γραφή που ταιριάζει απόλυτα στη ματιά που ρίχνει στο πρόσφατο παρελθόν της χώρας μας ο συγγραφέας με συγκίνηση, νοσταλγία και απαίτηση μνήμης.

Οι δύο ιστορίες που αφηγείται δεν στερούνται ωστόσο έμπνευσης. Στην πρώτη ιστορία («το άκακο σκυλί») παρακολουθούμε τη ζωή ενός απλού ανθρώπου, του «γέρου», ο οποίος μαστιζέται από όλα τα δεινά τη Ελλάδα στις αρχές του 20ού αιώνα και παλεύει να επιβιώσει με χαμόγελο, πλάκα, αφηρημάδα και πονηριά καθώς οι δεκαετίες ταξιδεύουν κι αυτός επιμένει να μένει «αγύριστο κεφάλι», να αρκείται σε λίγα και να ελπίζει στα πολλά, να αερολογεί, να μηχανεύεται μικροαπάτες, να πίνει, να συνουσιάζεται και να γλεντά αλλά σε τόνο χαμηλό, μικροαστικό, στον ταπεινό ρυθμό της καθημερινότητας των απλών και φτωχών ανθρώπων που δεν μορφώθηκαν ποτέ, αντλούν όμως την όποια τους οξύνοια από τη ζωή στους δρόμους (της Θεσσαλονίκης στο συγκεκριμένο αφήγημα). Ο «γέρος», ένα σκυλί δίχως κακία, κάνει τον κύκλο του και φεύγει μέσα στη μοναξιά αλλά ελεύθερος, μέσα στη φτώχεια αλλά πλούσιος από βιώματα, ένας άσημος «Ζορμπάς» μιας ζωής διακριτής του περιθωρίου.

Στο δεύτερο αφήγημα («τα έξι αδέρφια») και πάλι η γλώσσα ως ύφος «παλαιάς κοπής» κυριαρχεί. Εδώ παρακολουθούμε τα τεκταινόμενα με τρόπο λαϊκό και γλαφυρό, σαν να βρισκόμαστε ώρες ώρες στον επαρχιώτικο ημιμαθή και απλοϊκό κόσμο του *Ζητιάνου* (Καρκαβίτσας). Μια οικογένεια γίνεται έρμαιο του χρόνου και των παθών της και διασκορπίζεται σιγά, επώδυνα κι αφήνοντας ανάμεσα στους ανθρώπους της πότε τη λύσσα της φαρμακόγλωσσας των συγγενών και πότε το ανάλατο κενό που μένει στη ζωή όταν τα αδέρφια διαρρηγνύουν τις σχέσεις τους δια παντός. Πόλεμος εξ αίματος. Κι από κοντά να περνούν οι εποχές που στιγματίσαν την Ελλάδα κάποτε: η Κατοχή, ο εμφύλιος, οι διώξεις, οι ενοχές, η φτώχεια, η «προίκα», η τιμή της παρθενίας και της υπόληψης, η υποκρισία, η κοινωνική καταξίωση, το αμερικανικό όνειρο με το

εξοχικό και το αμάξι, η ανέχεια και η γελοιότητα, ο απέθαντος κουτσομπόλικος κόσμος του χωριού και ο ψεύτικος, ψηλομύτης της μεγάλης πόλης.

Και το πανηγύρι των λέξεων συνεχίζεται. Δεν ξέρεις τι να πρωτοχαρείς σε αυτά τα αφηγήματα: τον ρυθμό αφήγησης, το υπόγειο χιούμορ, την Ελλάδα που αγαπήσαμε οι παλιότεροι κι έχει χαθεί πια, το ύφος, τις φράσεις, τους ήρωες και τον μικρόκοσμο τους, τον συσχετισμό του παλιού με το σήμερα που πλέκονται στο στιλ των μεγάλων μας αφηγητών στις αρχές και τα μέσα του περασμένου αιώνα (κι από τότε είναι σαν να σταμάτησαν να βγαίνουν χαρισματικοί συγγραφείς στην αφήγηση, με τελευταίο ίσως μάστορα λόγου τον Καραγάτση ή τον «δικό μας» Γιώργο Ιωάννου...)

Σαφώς και πρόθεση του λογοτέχνη πέρα από τη δημιουργία μιας ξεχωριστής γραφής είναι και η παράθεση καταστάσεων και γεγονότων που μπορούν να συμβαίνουν σε μια μικρή οικογένεια ή κοινωνία, ωστόσο οι δυνάμεις που καλούνται να αντιπαρέλθουν όλοι αυτοί οι φτωχοδιάβολοι-ήρωες (και δεν είναι λίγες οι φορές που το βιβλίο ξεφεύγει σε ιστορίες δευτέρων κι τρίτων χαρακτήρων που αναπτύσσονται πέρα από την κεντρική δράση) δεν είναι παρά οι ζημιογόνες αιτίες και τα απaráβατα αιτιατά που οδήγησαν τη χώρα σε πλήρη παρακμή επί των ημερών μας. Το πολιτικό αισθητήριο, λοιπόν, είναι και έντονο και διαβάζεται σε δεύτερο επίπεδο.

Αυτό που ίσως θα μπορούσαμε να προσάψουμε από άποψη αυστηρής κριτικής είναι το γεγονός ότι ο συγγραφέας είναι απόμακρος από τα γεγονότα και τους χαρακτήρες και αρκείται στη στιβαρή τους παράθεση χωρίς επιπλέον ανάλυση. Αυτό όμως μπορεί να είναι και ένα αμφίσημο παιχνίδι που παίζεται από τον συγγραφέα σε όλη την έκταση των αφηγημάτων και μένει να διαπιστώσουμε εάν και ο αναγνώστης θα γίνει κοινωνός τούτης της αισθητικής άποψης.

Ο Σαρίκας είναι γνωστός από τη μελέτη-ερμηνεία του *Το όραμα του υπεράνθρωπου* πάνω στο έργο *Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα* του μεγάλου φιλόσοφου Νίτσε. Έχει εκδώσει ακόμη τις πεζογραφικές συλλογές *Ψίχουλα* (1998) και *Μακριά από τον κόσμο* (2008). Η έκδοση από τις εκδόσεις της Θεσσαλονίκης Πανοπτικών είναι καλαίσθητη με επιλογή εμφάνισης αυτήν του «απλού βιβλίου» και κατάλληλα τυπογραφικά στοιχεία και δέσιμο, ωστόσο θα μπορούσε να τοποθετηθεί ένα άλλο εξώφυλλο που να μην παραπέμπει τόσο σε έκδοση της δεκαετίας του '60 (περί ορέξεως κολοκυθόπιτα βεβαίως, εάν η πρακτική των εκδόσεων αυτών θέλει να είναι έτσι ώστε να δένει με το αλά oldfashion στιλ του εσωτερικού του βιβλίου).

Δαπανήστε λοιπόν τον ελάχιστο χρόνο για τα αφηγήματα του Σαρίκα και δεν θα βγείτε χαμένοι. Άλλωστε η λογοτεχνία δεν είναι πολιτική. Και —σε αντίθεση με τους αποτυχημένους κυβερνήτες μας— οι λογοτέχνες μπορούν να προσφέρουν ακόμη χαρά και δύναμη στους αναγνώστες. Ακόμη και αν γράφουν —τόσο εύγλωττα όπως ο Σαρίκας— για σκιές ανθρώπινων ζώων και ιστοριών που χάθηκαν στο τρομερό χωνευτήρι του χρόνου...